

TILL
Klimat- och näringslivsdepartementet

Remissvar från riksorganisationen Hela Sverige ska leva
Till mailadress: kn.remissvar@regeringskansliet.se

2023-09-11

Remiss av betänkandet Värdet av vinden - Kompensation, incitament och planering för hållbar fortsatt utbyggnad av vindkraften (SOU 2023:18)

Diarienummer KN2023/03016

Vi är en riksorganisation vars syfte är att ge allmännyttan genom att verka för goda villkor i hela landet, en god landsbygdsutveckling och en god balans mellan stad och land. Vi företräder byarörelsen och stöts av medlemsorganisationer som vill att Hela Sverige ska leva.

- Hela Sverige ska leva tar inte ställning för eller emot vindkraft men när det byggs ska berörda ersättas för intrånget.
- Direktiven för utredningen har varit hämmande och bidragit till att förslagen är otillräckliga.
- Vi menar att 1) närboende, 2) berörd bygd samt 3) kommun behöver kompenseras om ersättningsmodellen ska nå acceptans.
- Oavsett hur en slutlig modell utformas bör regeringen finansiera en organisering för erfarenhetsutbyte och kunskapsöverföring mellan berörda bygder.

Stärkta incitament för vindkraftsutbyggnad har varit en starkt efterlängtd utredning som skulle ha behövts för flera år sedan. Utredningen har gjort ett gediget jobb och tagit del av många olika aktörers inspel.

Som utredningen påpekar har den dock inte haft möjlighet att både stärka incitamentet och inte minska investeringsviljan då direktiven varit hämmande för utredningen. Om detta inte beaktas av lagstiftarna kommer inte systemet att få acceptans och trovärdighet och problemet kommer kvarstå.

Om man inte tar med möjlighet till kommunal kompensation och ökad ersättning till berörd bygd är hela syftet med åtgärden förgäves. Det vill säga det är inget nytt som tillkommer och därav blir det inget stärkt incitament, utan status quo.

Hela Sverige ska leva menar att det är av största vikt att det finns en fortsatt kompensation för intrånget vad gäller vindkraft. Detta är en mycket lång historisk konflikt om hur mark ska användas och hur man som närboende och lokalsamhälle påverkas av denna typ av etableringar. Extra påtagligt blir det då tillstånd till vindkraft söks i landsbygder som redan fått se sitt välfärdssamhälle centraliseras och nedmonteras, och känslan av utsatthet och att inte få ta del av resurser är en stor faktor till negativ inställning.

Det är fortsatt viktigt att detta inte får påverka skatteutjämningsystemet.

Utredningen visar tydligt på hur låga ersättningsnivåer Sverige har i jämförelse med andra nordiska länder. Det är inte rimligt att det ska vara så utan det bör vara liknande nivåer i dessa då de också verkar på samma elmarknad.

Vi anser att alla delar ska finnas med i ersättningsmodellen: till närboende, till berörd bygd och till kommun. Alla dessa måste få kompensation för att systemet ska fungera. Till detta kommer vikten av att ha tidiga och omfattande samråd med berörd bygd innan parker etableras.

Hela Sverige ska leva tar inte ställning för eller emot vindkraft men när det utreds ska lokalsamhället göras delaktiga och när det byggs ska berörd bygd och boende ersättas för intrånget.

Ersättning till berörd bygd

Att ersättning till berörd bygd ges är av största vikt enligt oss. Modellen som föreslås är flexibel och innehåller säkerhetssteg som är bra. När kompensationen fastställs i ett tidigt skede är det bra både för kommun, berörd bygd och vindkraftsexploaterare. I det säkerställs att om det från någon sida – berörd bygd eller byggare – inte skulle upprätthållas de ingångna överenskommelserna så kan kommunen kliva in och styra upp detta med att pengarna går till kommunen.

Det är dock för låga siffror i ersättning som systemet i utredningen förordar och detta är vara en viktig del i att inte lägga det för lågt. Vi anser också att de vindkraftsparken som redan är byggda borde få ökade krav på liknande alternativt ökade nivåer av ersättning annars kommer en stor svekdebatt uppstå kring de parker som redan byggts. Vi ser också att om det sker så kallad repowering ska de befintliga parkerna hamnar under samma förutsättningar som de nya.

Det råder stor brist på privat kapital på lands- och glesbygd. Vid alla investeringar utanför den offentliga sektorn krävs privat kapital för att kunna finansiera utveckling och investeringar. Oftast krävs det att delar av finansieringen utgörs av privat kapital. På det sätt som utredningen föreslagit medel till berörd bygd kommer pengarna fortsatt vara privata medel och inte gå in som kompensation via ett skattesystem. Det är bra. Det skapar flexibilitet i vad pengarna kan användas till, vilket är olika behov i olika bygder. Fonden kan delas upp i en del till civilsamhället/föreningsliv och en del som skapar riskkapital till företagande via Garantia-modellen.

Om branschen bestämmer sig att praxis av produktionen (som redan ingår i elpriset) ska höjas, lika för alla, innebär det en smärre höjning av elpriset och drabbar alltså inte enskilda projekt. När utbudet av el ökar till följd av ökad nytta tenderar elpriset att sjunka.

Privata medel kan växlas upp tillsammans med affärsbanker, privat och offentlig finansiering (såsom länsstyrelsen m fl). Privata pengar är oftast en förutsättning för att få tillgång till annan finansiering.

Dessa privata medel är möjliga att skala upp 25 gånger under en vindkraftsparks livstid såsom det finansiella systemet fungerar. Detta har bevisats genom Garantias Medvindslån.

Ett exempel

Ersättning för Blakliden/Fäbobergets 84 vindkraftverk ger idag ca 840 kkr/år i lokal ersättning till bygdeutveckling. Möjliga ersättningar totalt under drifttiden 25 år blir 21 Mkr. Om dagens ersättningsnivå höjs ("30 ggr") till grannländernas nivå och om den höjda ersättningen fortsatt är privata medel kan de skalas upp 25 gånger till storleksordningen 15 miljarder i stället för nuläget 21 miljoner kronor till bygden. Detta skulle i viss utsträckning kompensera för dagens geografiska obalans hos både privata och offentliga aktörer - där nästan allt riskkapital koncentreras till de stora städerna.

Ny organisering

Vi skulle också vilja se att en finansiering av en samordnad organisering av alla berörda bygder sker det kommande året. Organisationen kan sedan bistå med stabilitet till föreningarna, kunskapsutbyte, uppväxling av medel via andra finansieringskällor, nätverk och samråd. När en ny park föreslås etableras tar organisationen på sig ansvaret att som neutral part samordna och samråda genom metoder som finns prövade för att minska friktion i lokal samhället. Det är viktigt att parterna är med tidigt i processen, och underlättar att hjulet inte behöver uppfinnas på alla nya ställen utan organisering, hur pengar hanteras och betalas ut med mera redan är uppstyrt.

Med tanke på att vi idag har mer än 4 000 vindkraftverk i drift i Sverige så torde det idag finnas hundratal sådana lokala överenskommelser. Detta är viktigt att beakta om man nu väljer att ersätta nuvarande system med en helt annan ordning. Vems ansvar är det att hantera nedmonteringen av alla nuvarande lokala överenskommelser om de skall ersättas av annan ordning? Vems ansvar är det att ta eventuella svekdebatter och missnöje som kan tänkas uppstå? Lokalt är man ofta rätt nöjd med de överenskomna formerna på bygdepengen, men missnöjd med att nivåerna är för låga.

Irene Oskarsson

Erik A. Eriksson

Terese Bengard

Ordförande

Ordförande

Verksamhetschef